

TIBBİ SOSYAL HİZMET UYGULAMALARI

Kezban ÇELİK*

Türkiye Cumhuriyeti, anayasasında demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olarak tanımlanmıştır. Devletin "sosyal hukuk devleti" olabilmesi çok anlamlı, bir o kadar da zor olan bir görevi üstlenmesi demektir. Devletin sosyal devlet olabilmesi sosyal, ekonomik ve kültürel anlamda birikimleri gerektirir. Ülke olarak sosyal devlet, sosyal refah gibi kavramları oturtmamız elbetteki çok zor. Hızla artan nüfus, işsizlik, eğitimin niteliksel ve niceliksel yetersizliği, sağlık hizmetlerinin yetersizliği ve üretim miktarının azlığı gibi pek çok göstergemizin istenen düzeyde olmaması sosyal devletin işlevsel olmasını zorlayan sebeplerdendir.

Bu yazıda, sosyal hukuk devleti olan Türkiye'nin, sosyal hizmet uygulamaları açısından durumu anlatılmaya çalışılacak ve konu tıbbi sosyal hizmet alanında, spesifik olarak da çalışılan bir hastane bazında ele alınacaktır.

24.5.1983 tarih ve 2828 sayılı sosyal hizmetler Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'na göre sosyal hizmetler, "kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal sorunlarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunması ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünüdür" diye tanımlanmıştır.

Türkiye'de sosyal hizmetlerin yürütülmesinde ağırlıklı sorumluluk Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü'ne aittir. Ayrıca ekonomik ihtiyaç içinde olan yaşlı ve özürhüklerin yararlandığı 2022 sayılı kanunu uygulayan Emekli Sandığı Genel Müdürlüğü bir diğer sosyal hizmet alanını, 3294 sayılı kanunu uygulayan Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu da diğer alanı oluşturmaktadır.

Sosyal Hizmet alanında çalışan meslek elemanı, ağırlıklı olarak sosyal hizmet uzmanıdır. Hacettepe Üniversitesine bağlı Sosyal Hizmetler Yüksek Okulundan mezun olanlar sosyal hizmet uzmanı ünvanını alarak; sağlık hizmetleri, islah hizmetleri, rehabilitasyon hizmetleri, korunmaya muhtaç çocuklara yönelik hizmetler, yoksulluktan kaynaklanan sorunlara yönelik hizmetler gibi alanlarda aktif olarak çalışmaktadırlar.

Sağlık alanında yaklaşık 200 kadar sosyal hizmet uzmanı görev yapmaktadır. Sağlık alanında çalışan bir sosyal hizmet uzmanının görev tanımını şöyle yapmak mümkün: Hastanın hastalığının teşhis ve tedavisinde sosyal, ekonomik, kültürel ve psikolojik faktörlerin önemini hem sağlık ekibine hem de hasta ailesine ileterek, hasta-aile-sağlık ekibi ve toplum kaynakları arasında bir köprü görevi üstlenerek hasta yararına gerekli destek ve hizmetlerin yürütülmesini sağlamaktır.

Teorik olarak yapılan bu tanım oldukça hoş ve doğru olmasına rağmen, pratik uygulamada bu tanıma uygun çalışabilmek oldukça güçtür. Burada mesleğin niceliksel ve niteliksel yetersizliklerine girmek istemiyorum çünkü asıl önemli olan sosyal devletin durumudur. Bugün ülkemiz nüfusunun %35'i sağlık açısından sosyal güvenceye sahip değil. Gerek ayaktan gerekse yatarak tedavi edilen sosyal güvenceden yoksun hastaların durumlarının incelenmesi, tedavi giderlerine katılım düzeylerinin saptanması, bu konuda hastane yetkilileri ile görüşülmesi, gerektiğinde onların ikna edilmesi sosyal hizmet uzmanının en önemli sorumluluklarından birisi. Bu oldukça hassas bir sorumluluk. Bir yandan çalıştığınız, parçası olduğunuz kurumun verdiği hizmetin karşılığını alması, böylece hizmetin sürekliliğini sağlaması, diğer yanda yardım edilmesi gerektiğini düşündüğünüz hasta. Hem hastalara yardımcı olmak, hem de bunu yaparken hastaneyi zarar uğratan meslek elemanı olmamanız gerekiyor. Bunu başarmak elbette mümkün, ancak bu hizmete ihtiyaç

* Sosyal Hizmet Uzmanı
Dr. Sami Ulus Çocuk Hastanesi

duyanların fazla olması en önemli sorumluluğunuzun bu olması anlamına geliyor. Rakamsal olarak vermek gerekirse, 1995 yılının ilk 6 ayında Dr. Sami Ulus Çocuk Hastanesi'ne yatan hasta çocuk sayısı 2473 tür. Bu hastalardan 450 tanesi sosyal güvencesi olmadığı ve tedavi masraflarını karşılayamadıkları için sosyal servise başvurmuşlar ve yardım istemişlerdir. Bu görevin dışında hastaneye terk edilen çocukların ailelerinin araştırılması, bulunamaması durumunda uygun bir sosyal hizmet kuruluşuna yerleştirilmesi diğer bir sorumluluk alanıdır. Diğer hastanelerde terk edilen, yaşlı, özürlü, kimsesiz olabilir. Tedavi amaçlı verilen reçetenin alınmaması, evine gidecek yol parasına sahip olmayanlarla ilgili yapılacak çalışmalar diğer sorumluluk alanlarıdır. Bu çalışmalar bazen kurumlar arası işbirliğinin sağlanması yoluyla direkt çözülür, bazende ailenin bilgilendirilmesi, yönlendirilmesi ve/veya ihtiyaçları konusunda duyarlı hale getirilmesi yoluyla çözülür. Ekonomi ile ilgili bu tarz sorunların fazla olması, hastanede yatan hastaların psikolojik yönü ve bu anlamda yapılması gerekenleri ikinci plana itmektedir. Elbette ekonomi oldukça gerçek bir sorun ve öncelikle çözülmesi gerekiyor. Başvuran o kadar rasyonel bir mutlak yoksulluk tanımıyor ki; ilk yapılması gereken bu yönde çalışmalar başlatmak oluyor. Oldukça sınırlı olan toplum kaynaklarından en verimli şekilde yararlanmak ve gereklilik durumuna göre kullanmak önemli. Ekonomik problemlerin dışında hastanın hastalığını, te-

davisini, hastane koşullarını kabul etmesine yardımcı olunması, bunu yaparken aileyi de çalışmaya katarak gerekli desteklemenin yapılması çalışmalar kapsamındadır. Ekonomik odaklı problem görüşülürken başka problemlerin de buna eşlik ettiği durumlar (işsizlik, aile planlaması konusunda bilgisizlik, ulaşabilecekleri kurumlar hakkında bilgisizlik) varsa bu konuda da gerekli bilgi, yönlendirme, gerekirse kurumlar arası işbirliği başlatılır. Tabi ki bazen hastane imkanlarının yetersizliği veya toplum kaynaklarının yetersizliği yada yokluğu çalışma alanınıza giren bir konuda hareketsiz kalmanıza sebep olabilmektedir. Bütün bu çalışmalar yapılırken unutulmaması gereken nokta şudur. Sosyal hizmeti diğer gönüllü çalışmalardan ayıran "için ve ile" farkıdır. Müracaatçıyı olabilecek tüm çözüm yollarına katarak onunla birlikte, onun için çalışmak çok önemlidir. Müracaatçının gelişmesi, özgüven geliştirmesi ve güçlenmesi açısından bu durum çok önemlidir.

Sosyal, ekonomik, toplumsal kaynakların yetersizliği sosyal hizmet uygulamalarının yalnız hastanelerde değil diğer alanlarda da zor uygulanmasına sebep olmaktadır. Aslında bu bakış açısı ile ilgilidir. İnsana verilen önem, insana yönelik hizmet ve mesleklere yönelik verilen önem, özellikle yoksul insana verilen önem gözönüne alındığında, durumun böyle olması çok karmaşık olmuyor. Sadece ülkemizde değil, kanımca tüm dünyada yoksullar yeterince sevilmiyor ve önemsenmiyor.